

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2015. október 15.

FILOZÓFIA
KÖZÉPSZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA
2015. október 15. 14:00

Az írásbeli vizsga időtartama: 180 perc

Pótlapok száma	
Tisztázati	
Piszkozati	

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Fontos tudnivalók

- A feladatokat figyelmesen olvassa el, és pontosan értelmezze! A kifejtés során a témától ne térjen el!
- A feladatok megoldási sorrendje tetszőleges.
- A feladatok megoldásához kizárólag a feladatlapon megadott szövegek használhatók.
- Esetleges javításaihoz (kifestő, korrektor helyett) áthúzást alkalmazzon! Csak az egyértelmű javítás fogadható el.

A rész (30 pont)

1. feladat

Írja be a keresztrejtvény vízszintes soraiba a meghatározásoknak megfelelő filozófiai fogalmakat! Miután kitöltötte a vízszintes sorokat, határozza meg a keresztrejtvény kiemelt függőleges oszlopában szereplő antik filozófiai fogalmat!

(részfeladatonként 2-2 pont)

Vízszintes sorok:

1. Két premisszából és egy konklúzióból álló logikai következtetési séma Arisztotelész filozófiájában.
2. Öröm, gyönyörűség Epikurosz filozófiájában.
3. A tapasztalati világon kívüli (fizikai világon túli) létezők tudománya.
4. Önálló létező, más létezők alapja Arisztotelész filozófiájában.

1.															
2.															
3.															
4.															

Írja be a kipontozott helyre a kiemelt függőleges oszlopban szereplő antik filozófiai fogalom definícióját!

.....

10 pont	
---------	--

2. feladat

Az alábbi állítások közül aláhúzással jelölje meg azt az ötöt, amely az antik filozófiához köthető!

A helyes életvezetésnek a test fájdalommentességére és a lélek zavarmentes állapotára kell törekednie.

Az igazság megtalálásához a módszeres kétely vezet el.

A kijelentések összessége a nyelv.

A tanulás visszaemlékezés.

Az erényt a középhatár jellemzi.

A szépség örök, a szép dolgok azonban múlandók.

A megismerés során a valóság igazodik az emberi elméhez.

A négy sarkalatos erény a bölcsesség, a bátorság, a mértékletesség és az igazságosság.

A legfőbb értékek elértéktelenedtek, viszonylagossá váltak.

5 pont	
--------	--

3. feladat

Írja be az állítások betűjelét a táblázat megfelelő sorába! Egy filozófushoz több állítás is tartozhat, és lehet olyan filozófus, akihez egyetlen állítás sem tartozik.

(részfeladatonként 2-2 pont)

Filozófus	Állítás betűjele
Platón	
Arisztotelész	
Kant	
Descartes	
Nietzsche	

- A) Minden ismeretünk tapasztalati jellegű, de nem minden ismeretünk származik tapasztalásból.
- B) A fizikai világ jelenségeinek nincs igazi létük.
- C) A tér és az idő a priori szemléleti forma.
- D) A tárgyaknak az ember megismerő képességéhez kell alkalmazkodniuk.
- E) A megismerés előfeltétele a módszeresen és radikálisan alkalmazott kétely.
- F) Vannak velünk született eszméink, amelyek nem származnak sem a tapasztalatból, sem a képzeletből.

12 pont	
---------	--

4. feladat**Egészítse ki az alábbi mondatokat! (részfeladatonként 1-1 pont)**

Az ..... alapkérdéseinek középpontjában a jó áll, az erkölcsi jelenségek és értékek vizsgálatával foglalkozik.

- A) esztétika
- B) ontológia
- C) etika

Descartes ..... szülő tanításában a kiterjedt testek és a tiszta gondolkodás élesen elkülönül egymástól.

- A) teológiáról
- B) szubsztanciáról
- C) apatheiaról

Az új mitológiát teremtő fiatal Nietzsche világmagyarázó szimbólumai ókori görög istenek voltak: ..... és Dionüszosz.

- A) Aphrodité
- B) Artemisz
- C) Apollón

3 pont	
--------	--

B rész (70 pont)

Szövegértelmezés, reflektálás

(feladatonként 35 pont, **két feladat** megoldását várjuk)

Fejtsen ki a három esszékérdés közül **kettőt** a megadott szövegrészek felhasználásával! Reflektáljon (írjon önálló véleményt) a szövegben megjelenő filozófiai problémákra! Az esszé terjedelme ne haladja meg a másfél-két oldalt!

1. Hogyan értelmezi Platón a megismerés fokozatait a megadott szövegrészletben?

(Megadott műrészlet: Platón: *Állam*)

2. Mi szükséges Kant szerint a szellemi nagykorúság eléréséhez?

(Megadott műrészlet: Immanuel Kant: *Válasz a kérdésre: Mi a felvilágosodás?*)

3. Hogyan mutatkozik meg az önmagát építő ember Sartre filozófiájában?

(Megadott műrészlet: Jean-Paul Sartre: *Az egzisztencializmus: humanizmus*)

(A szövegrészek a 8–12. oldalon találhatóak.)

1. szövegrészlet

SZÓKRATÉSZ Mármost, aki elismeri, hogy vannak szép dolgok, de sem magának a szépnek a létezését nem ismeri, sem pedig azt, aki ennek a megismerésére vezetné, követni nem tudja – mit gondolsz, álomvilágban vagy a valóban éli-e az életét? Figyelj ide. Nem az-e az álmodozás, mikor valaki – alva vagy ébren – azt, ami valamihez hasonló, nem hasonlónak, hanem magának az illető dolognak gondolja, amihez pedig csak hasonlít?

GLAUKÓN Én bizony azt mondanám, hogy az ilyen ember álmodozik.

SZÓKRATÉSZ S aztán? Aki ezzel ellentétben magának a szépnek a létezését elismeri, s képes meglátni őt magát is meg a benne részesülő dolgokat is, de azért a benne részesülőket nem téveszti össze övele magával, sem őt magát a benne részesülőkkel – mit gondolsz erről: a valóban vagy az álomvilágban éli-e az életét?

GLAUKÓN Nagyon is a valóban.

SZÓKRATÉSZ S az ő gondolatát – mint olyanét, aki ismer valamit – nem ismeretnek kell-e helyesen mondanunk, amazét pedig – mint olyanét, aki csak vélekedik valamiről – véleménynek?

GLAUKÓN De igen.

SZÓKRATÉSZ De mi lesz akkor, ha az, akiről azt mondtuk, hogy csak vélekedik, nem pedig ismer, megneheztel ránk, s vitába száll velünk, hogy nincs igazunk? Tudjuk-e majd vigasztalni, tapintatosan meggyőzni, s amellet eltitkolni előtte, hogy nem egészségesen gondolkozik?

GLAUKÓN Márpedig ezt kell tennünk.

SZÓKRATÉSZ Nos, gondold meg, hogy mit is mondunk majd neki. Vagy ha tetszik, tegyünk fel neki kérdéseket előrebocsátván, hogy ha valamit tud, ezt senki sem irigyli tőle, sőt örömmel látnánk, ha valamit tudna. Mondd meg tehát: aki ismer, az - ugyebár - mindig valamit ismer, de nem ismerhet semmit? Felelj te helyette.

GLAUKÓN Azt felelem, hogy valamit ismer.

SZÓKRATÉSZ Valami létezőt vagy nem létezőt?

GLAUKÓN Létezőt; hogyan is lehetne a nem létezőt megismerni?

SZÓKRATÉSZ Ennyi elég is nekünk, akárhányféleképp tekintsük is a dolgot: a teljesen létező teljesen meg is ismerhető, a semmiképp sem létező pedig mindenképp megismerhetetlen.

GLAUKÓN Bőségesen elég.

SZÓKRATÉSZ No jó; de ha valami olyan, hogy van is meg nincs is - ez nem középre esik-e a szintiszta létező és a semmiképp sem létező között?

GLAUKÓN De középre.

SZÓKRATÉSZ Mármost az ismeretet a létezőre vonatkoztattuk, a nem ismerést pedig szükségképpen a nem létezőre; ami tehát középre esik, arra olyat kell keresnünk, ami a nem tudás és a tudás között van, ha ugyan van ilyen.

GLAUKÓN Feltétlenül.

SZÓKRATÉSZ Nos, mondjuk-e azt valamire, hogy vélemény?

GLAUKÓN Hogyne mondanánk!

SZÓKRATÉSZ S ez más képesség-e, mint a tudás, vagy pedig ugyanaz?

GLAUKÓN Más.

SZÓKRATÉSZ Tehát másra vonatkozik a vélemény, s másra a tudás, mindegyik a maga különleges képessége szerint.

GLAUKÓN Úgy van.

[...]

SZÓKRATÉSZ Aki tehát sokféle szépet szemlél, de magát a szépet nem látja, s más sem tud követni, aki őt erre irányítaná; s aki sokféle igazságos dolgot szemlél, de magát az igazságosságot nem látja, és így tovább, arról azt kell mondanunk, hogy minderről csak vélekedik, de arról, amiről vélekedik, valójában nincs tudása.

GLAUKÓN Szükségképpen így van.

SZÓKRATÉSZ S mit mondunk majd azokról, akik magukat az örökké változatlanul létező egyes fogalmakat szemlélik? Nem azt-e, hogy ismerik őket, s nemcsak vélekednek róluk?

GLAUKÓN Ez is szükségképpen így van.

SZÓKRATÉSZ S nem mondjuk-e majd azt is, hogy emezek azt kedvelik és azt szeretik, amire a megismerés vonatkozik, amazok pedig azt, amire a vélemény? Vagy talán nem emlékszünk már rá, mikor megállapítottuk róluk, hogy ők csak hangokat, szép színeket, s más effélet szeretnek és szemlélnék, magának a szépnek azonban még a létezését sem hajlandók elismerni?

GLAUKÓN De emlékszünk.

SZÓKRATÉSZ Tehát nem tévedünk, ha őket inkább filodoxusoknak (véleményszeretőknél) nevezzük, semmint filozófusoknak (bölcsestszeretőknél)? S nagyon meg fognak ránk haragudni, ha így szólítjuk őket?

GLAUKÓN Ha rám hallgatnak, akkor nem: nem szép dolog az igazságra haragudni.

SZÓKRATÉSZ Aki pedig mindenben magát a létezőt kedveli, azt filozófusnak (bölcsestszeretőnek), nem pedig filodoxusnak (véleményszeretőnek) kell neveznünk?

GLAUKÓN Okvetlenül.

(Platón: Állam. Platón összes művei. Második kötet, 476 c – 480 a; Budapest, Európa Kiadó, 1984. 372-384. o.)

2. szövegrészlet

A felvilágosodás az ember kilábalása maga okozta kiskorúságából. Kiskorúság az arra való képtelenség, hogy valaki mások vezetése nélkül gondolkodjék. Magunk okozta ez a kiskorúság, ha oka nem értelmünk fogyatékosságában, hanem az abbeli elhatározás és bátorság hiányában van, hogy mások vezetése nélkül éljünk vele. Sapere aude! Merj a magad értelmére támaszkodni! – ez tehát a felvilágosodás jelmondata.

Restség és gyávaság okozza, hogy az emberiség oly nagy része, habár a természet már rég felszabadította az idegen vezetés alól, szívesen kiskorú marad egész életében, s azt is, hogy másoknak oly könnyű ezek gyámjává feltolni magukat. Kiskorúnak lenni kényelmes. Ha van egy könyvem, amely eszemül, egy lelkipásztorem, aki lelkiismeretemül szolgál, s egy orvosom, aki megszabja az étrendemet stb., akkor igazán nincs szükségem arra, hogy magam fáradozzam. Ha fizetni tudok, nem kell gondolkodnom, elvégzik helyettem mások ezt a bosszantó munkát. S hogy az emberiség legnagyobb része (s közte az egész szépem), túl azon, hogy fáradságos, fölöttébb veszélyesnek is tartsa a nagykorúsáig teendő lépést, arról már ama gyámok gondoskodnak, akik jóságosan magukra vették a rajtuk való felügyeletet. Miután elbutították jószágaikat, s gondosan vigyáztak, nehogy e jámbor teremtmények egy lépést is tehessenek ama járókán kívül, amelybe bezárták őket, megmutatják nekik az őket fenyegető veszélyeket, ha megpróbálnának egyedül járni. No, a veszély éppen nem olyan óriási, mert néhány esés árán végül csak megtanulnának járni; de egy ilyen példa mégiscsak megfontoltta tesz, és visszarettent minden további kísérlettől.

Az egyes embernek nagyon nehéz tehát a szinte természetévé vált kiskorúságból ki-
vergődni. Valósággal megszerette, s egyelőre valóban képtelen arra, hogy a saját fejével gondolkodjék, mivel soha nem is engedték, hogy megpróbálja. A természeti adottságok értelmes felhasználásának vagy inkább a velük való visszaélésnek mechanikus eszközei: a szabályzatok és formulák – az örökös kiskorúság béklyói. Még aki levetné azokat, az is csak bizonytalanul ugranék át a legkeskenyebb árkon is, mivel nem szokott hozzá a szabad mozgáshoz. Ezért csak keveseknek sikerült, hogy önálló szellemi tevékenységgel kilábaljanak a kiskorúságból, és biztosan járjanak.

Ám, hogy egy közösség váljék felvilágosodottá a maga erejéből, az sokkal inkább lehetséges, sőt, ha szabadságot engednek neki, majdnem elmaradhatatlan. Mert mindig lesz néhány önállóan gondolkodó ember, még a nagy sokaság kinevezett gyámjai között is, akik levetvén a kiskorúság igáját, terjesztik is maguk körül az értelmes önbecsülés s az ember önálló gondolkodásra hivatottságának szellemét. Sajátos módon az a közösség, amelyet előzőleg ők hajtottak igába, utóbb őket magukat is arra kényszerítheti, hogy ez iga alatt maradjanak, ha néhány más, a felvilágosodásra teljességgel képtelen előjárója a közösséget erre bujtogatja. Ennyire káros tehát az előítéletek elültetése, mert ezek végül azokon bosszulják meg magukat, akik vagy akiknek elődei létrehozták őket. Ily módon egy közösség csak lassan juthat el a felvilágosodásig. Egy forradalom megbuktathatja ugyan a személyes despotizmust, a kapzsi és uralomvágyó elnyomást, de soha nem eredményezi a gondolkodásmód reformját; hanem egyszerűen a régiék helyett új előítéletek pórázára fűzi a gondolattalan tömeget. E felvilágosodáshoz azonban semmi egyéb nem kell, csak *szabadság*, annak is a legártalmatlanabb fajtája: nevezetesen az ész minden kérdésben való *nyilvános használatának szabadsága*.

(Immanuel Kant: A vallás a puszta ész határain belül és más írások. Budapest, Gondolat Kiadó, 1980. 77–79. o.)

3. szövegrészlet

Az egzisztencialista emberszemlélet

Az egzisztencialista szemlélet szerint az ember kezdetben semmi: ez az oka, hogy nem definiálható. Csak később válik azzá, és olyan lesz, amilyené önmagát alakítja. Így tehát nincsen emberi természet, minthogy nincs Isten annak elképzelésére. Csak az ember van, és nem csupán úgy, ahogy önmagát elképzei, hanem amilyennek akarja, és ahogy önmagát az egzisztencia nyomán felfogja; az ember semmi más, mint amivé önmagát teszi.

Az ember az, amivé önmagát teszi

Ez az egzisztencializmus első alapelve. Ezt szubjektivitásnak is nevezik, és e címen ítélnék is el miatta bennünket... A szubjektivizmus kifejezésnek két értelme van, és ellenfeleink ki is használják ezt a kétértelműséget.

A választás

A szubjektivizmus egyfelől azt jelenti, hogy az egyén önmagát választja, másfelől, hogy az ember képtelen túllépni az emberi szubjektivitást. Ez a második jelentés az egzisztencializmus igazi értelme. Mikor azt mondjuk, hogy az ember önmagát választja, arra gondolunk, hogy közülünk mindenki önmagát választja, de arra is, hogy önmagával együtt választja egyúttal az összes többi embert is. És valóban, semmit sem tehetünk anélkül, hogy az általunk megvalósítandó ember kialakításán munkálkodva egyúttal meg ne valósítanók az embernek egy olyan képét, amilyennek szerintünk lennie kell. Az ilyen- vagy amolyan-lét választásával egyszersmind azt is megerősítjük, hogy választásunknak értéke van, mert a rosszat nem választhatjuk soha; mi mindig csak a jót választjuk, és semmi sem lehet számunkra jó anélkül, hogy ne volna mindenkinek az. De ha másrészt az egzisztencia megelőzi az essenciát, és ha létezni is akarunk ugyanakkor, mikor képünk kialakításán dolgozunk, ez a kép mindenkire nézve és egész korunkra nézve érvényes lesz. [...]

Az egyéni cselekvés az egész emberiséget elkötelezi

Tehát felelős vagyok magamért és mindenkiért, és egy képet alkotok arról az ember-ről, akit választottam; és önmagamot választva az embert választom. Így lehetőség nyílik annak megértésére, mit jelentenek az oly, kissé fellengős szavak, mint szorongás, elhagyatottság, kétségbeesés. Mint látni fogják, ez igen egyszerű. Először is, mit jelent a szorongás? Az egzisztencialista szívesen mondja, hogy az ember csupa szorongás. Ez a következőt jelenti: az ember, aki elkötelezi magát, és tudatában van annak, hogy nem csupán olyan lény, amilyennek választotta magát, hanem egyúttal törvényhozó is, aki önmagával együtt az egész emberiséget is választja, nem menekülhet teljes és mélyes felelősségének érzetétől. [...]

Az ember szabadsága

Ha az egzisztencia valóban megelőzi az essenciát, sohasem alkalmazhatjuk magyarázatképpen a megadott és kötött emberi természetet; más szóval megszűnik a determinizmus: az ember szabad, az ember a szabadság. Ha másfelől Isten nem létezik, nem lesznek előttünk magatartásunkat szentesítő értékek és előírások. Így hát az értékek fényes birodalmában sem előttünk, sem mögöttünk nincs számunkra sem mentség, sem igazolás. Egyedül vagyunk, könyörtelenül. Ezt fogom azzal kifejezni, hogy az ember szabadságra ítéltetett. Ítéletről beszélek, mert nem ő teremtette önmagát, de máskülönben mégis szabad; mert ha már ki van taszítva a világba, minden tettéért felelős. Az egzisztencialista nem hisz a szenvedély hatalmában. Soha nem gondol arra, hogy egy szép szenvedély olyan, mint a pusztító ár, mely végzet

szerűen bizonyos cselekvések felé sodorja az embert, és ezzel mentségére szolgál. Úgy gondolja, hogy az ember felelős szenvedélyéért. Az egzisztencialista arra sem fog gondolni, hogy az ember segítő kezet találhat a földön egy adott jelben, amely útbaigazítja, mert arra gondol, hogy az ember önmaga betűzi ki a jelet, úgy, ahogy neki tetszik. Azt gondolja tehát, hogy az ember, minden támasz és segítség nélkül kénytelen percenként kigondolni az embert...

(Köpeczi Béla [szerk.]: Az egzisztencializmus. Budapest, Gondolat Kiadó, 1984. 229–234. o.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

---

	maximális pontszám	elért pontszám
A) Filozófiatörténeti ismeretekre vonatkozó kérdéssor	30	
B) Szövegértelmezés, reflektálás		
1. feladat	35	
2. feladat	35	
Összesen (B)	70	
Az írásbeli vizsgarész pontszáma	100	

_____
javító tanár

Dátum: .....

	pontszáma egész számra kerekítve	programba beírt egész pontszám
A) Filozófiatörténeti ismeretekre vonatkozó kérdéssor		
B) Szövegértelmezés, reflektálás		

_____
javító tanár

_____
jegyző

Dátum: .....

Dátum: .....